

PIĘCIOLECIE PRACOWNI HISTORYCZNEJ STOWARZYSZENIA ELEKTRYKÓW POLSKICH W OPOLU

Jerzy HICKIEWICZ¹, Piotr RATAJ², Przemysław SADŁOWSKI³

1. Pracownia Historyczna SEP w Opolu
e-mail: J.Hickiewicz@zw.po.edu.pl
2. Pracownia Historyczna SEP w Opolu
e-mail: piotr.rataj33@wp.pl
3. Pracownia Historyczna SEP w Opolu
e-mail: przemyslawsadlowski@gmail.com

Streszczenie: W artykule przedstawiono działalność Pracowni Historycznej Stowarzyszenia Elektryków Polskich (SEP) w Opolu, zajmującej się badaniem i popularyzowaniem historii elektrotechniki, SEP i postaci wybitnych polskich elektrotechników. Nieformalna działalność Pracowni rozpoczęła się w 2000 r., a w 2017 r. została ona sformalizowana, kiedy powołano Pracownię jako osobną jednostkę w ramach SEP. Omówiono dokonania tej placówki w okresie nieformalnej działalności, a także formalnej, z lat 2017-2022, w postaci wydanych książek i artykułów, uzyskanych stopni naukowych, przeprowadzonych kwerend itp.

Słowa kluczowe: historia elektryki, Pracownia Historyczna, Stowarzyszenie Elektryków Polskich.

1. OKRES NIEFORMALNEGO DZIAŁANIA (2000-2017)

Genezy powstania Pracowni Historycznej Stowarzyszenia Elektryków Polskich (dalej PH SEP) należy szukać w działalności historycznej dr hab. inż. Jerzego Hickiewicza, em. prof. Politechniki Opolskiej, która nasiliła się od 2000 r., kiedy z inicjatywy prof. Jerzego Skubisa został wybrany do Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (PTETiS) i powierzono mu tam prowadzenie działalności historycznej. Pracę rozpoczął od opracowywania sylwetek wybitnych polskich elektryków, których znał i którzy byli jego nauczycielami, przykładowo [1, 2] oraz umieszczaniu ich w „Informatorach PTETiS” (obecna nazwa „Roczniki PTETiS”) wydawanych w odstępach rocznych. Prace te miały przypomnieć postaci trochę zapomnianych polskich elektryków, ich osiągnięcia i spopularyzować wiedzę o nich. Choć były to opracowania popularnonaukowe, to jednak stawiano im pewne wymogi. Posiadały dokładnie (na ile było to wówczas możliwe) opracowany życiorys, a ponadto listę osiągnięć, w postaci wykazów: opracowań, publikacji patentów itp. W przypadku sylwetek profesorów uzupełniano je wykazami wypromowanych doktorów wraz z tematem i rokiem uzyskania doktoratu. Wtedy też rozpoczęła się współpraca J. Hickiewicza z śp. doc. dr inż. Zbigniewem Białkiewiczem (1922-2006) Członkiem Honorowym SEP zajmującym się biogramami polskich elektryków od lat 80 ub. wieku, który do Informatorów opracował ich najwięcej. Opisywał on sylwetki profesorów

znanych mu z okresu studiów bądź z czasów jego pracy, przykładowo [3-5]. Pewna część sylwetek była autorstwa innych autorów. Opracowane sylwetki wybitnych polskich elektryków popularyzowano zamieszczając je również w elektrotechnicznych czasopismach naukowo-technicznych, takich jak: „Wiadomości Elektrotechniczne”, „Przegląd Elektrotechniczny”, „Śląskie Wiadomości Elektryczne”, „Spektrum”, „Energetyka”, oraz „Zeszyty Problemowe Maszyny Elektryczne” wydawane przez BOBRME KOMEL (obecnie Instytut Napędów i Maszyn Elektrycznych KOMEL) i innych, przykładowo [6-11].

Postacie wyróżniających się polskich elektrotechników popularyzował też J. Hickiewicz poprzez prelekcje, wzbogacane prezentacjami multimedialnymi. Prelekcje te wygłaszane były przy różnych okazjach: na konferencjach naukowych, naukowo-technicznych organizowanych m.in. przez SEP, PTETiS, polskie politechniki, AGH w Krakowie, takich jak: SME, SPETO, PES, itp. [12, 13, 15-18]. Niektóre z prelekcji były szczególnie ważne, jak np. przygotowana na I Kongres Elektryki w 2009 r. prelekcja z prezentacją o historii polskiego szkolnictwa elektrotechnicznego [19]. Uczestniczono też w konferencjach organizowanych z okazji okrągłych rocznic urodzin wybitnych elektryków. W 2007 r. powstał, zaproponowany przez prof. Krzysztofa Kluszczyńskiego przewodniczącego ZG PTETiS, pomysł Patrona Roku Elektryków. Część sylwetek kolejnych patronów roku opracowywano lub kompletowano w Opolu [20].

Bardzo ważnym wydarzeniem popularyzatorskim było w pełni społeczne opracowanie, pod patronatem PTETiS i przy poparciu przewodniczącego ZG PTETiS prof. Krzysztofa Kluszczyńskiego i całego Zarządu Głównego PTETiS, monografii pt. *Polacy zasłużeni dla elektryki: początki elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego, pionierzy elektryki* pod redakcją i współautorstwie J. Hickiewicza przy współudziale Z. Białkiewicza i kilkudziesięciu współautorów, którzy pisali o „swoich mistrzach” [21]. Monografia ta obejmująca 88 sylwetek wybitnych polskich pionierów elektryki opracowano według wymogów postawionych przy „Informatorach PTETiS”. Monografia została starannie wydana w 2009 r. (711 str., płótnowana oprawa). Inicjatorem sponsorowania był wychowanek WSI w Opolu Jan Żyła, ówczesny prezes

Energotest-Energopomiar Sp. z o.o., jego firma była głównym sponsorem, a dołączyli do tego: Elektrobudowa SA, Energotest-Diagnostyka Sp. z o.o., Energoefekt Sp. z o.o. Monografia została wyróżniona w 2009 r. w konkursie podręczników akademickich „Akademia” (w konkursie tym przyznano jedynie 6 wyróżnień, podręcznikom z różnych dziedzin).

Rys. 1. Okładka książki *Polacy zasłużeni dla elektryki* (2009)

Prowadzona działalność popularyzacyjna przyniosła rezultaty. Ośrodek opolski od początku brał udział (dr hab. inż. Krystyna Macek-Kamińska, em. prof. Politechniki Opolskiej, J. Hickiewicz, śp. dr inż. Andrzej Przytułski) w podjętych z inicjatywy prezesa SEP dr inż. Piotra Szymczaka, a zorganizowanych przez Oddział Radomski SEP kolejnych Międzynarodowych Seminariach poświęconych pamięci urodzonego w Radomiu prof. dr inż. Włodzimierza Krukowskiego. Pierwsze odbyły się w 2009 r. oraz w 2011 r. Głównym ich organizatorem był ówczesny wiceprezes Oddziału Radomskiego SEP Wiesław Michalski. Seminaria te odbywały się pod patronatem Komitetu Elektrotechniki PAN. J. Hickiewicz opracował i wygłosił referaty, omawiające działalność prof. W. Krukowskiego, a następnie jego katedry w Politechnice Lwowskiej, przewodniczył Komitetowi Programowemu, brał udział w zredagowaniu Biuletynów Oddz. Radomskiego SEP wydawanych z okazji kolejnych seminariów [22-24]. A. Przytułski omawiał tam historię liczników energii elektrycznej [25]. W 2011 r. z okazji 50-lecia PTETiS przygotowano (realizując pomysł prof. Andrzeja Demeński), pod redakcją J. Hickiewicza *Poczet pierwszych elektryków polskich urodzonych do końca XIX wieku*, w formie afisza z 49 podobiznami. Koszty wydruku pocztu sponsorował Energotest-Diagnostyka Sp. z o.o. w Opolu.

Zainteresowanie początkami polskiego wyższego szkolnictwa elektrotechnicznego zwróciło uwagę na Lwów w autonomicznej Galicji, gdzie od 1871 r., na wyższej uczelni technicznej, jako wówczas jedynej na której rozpoczęto wprowadzać polski język wykładowy. Popularyzowanie przez J. Hickiewicza historii polskiej elektrotechniki powiązanej tak bardzo z Kresami wywołało zainteresowanie organizacji kresowych [26-28]. Na ich zaproszenia wygłoszono szereg pogadanek popularyzujących historię polskiej elektryki ilustrowane

prezentacjami, jak również zamieszczono artykuły w kwartalniku kresowym „Cracovia Leopoldis”, udzielono też szereg wywiadów m.in. w PR Katowice w audycji „Lwowska Fala”, w Radiu Opole, itp.

W tym czasie w SEP również interesowano się Kresami i ich historią. W kadencji prezesa SEP prof. Jerzego Barglika, w 2009 r., Oddział Krakowski SEP, dla uczczenia 90-lecia powstania SEP, zorganizował wycieczkę do Lwowa, w której uczestniczył też J. Hickiewicz. Odwiedzono wówczas Politechnikę Lwowską. Kolejne wyjazdy organizował Radomski Oddział SEP. Jednym z nich, szczególnie ważnym, był wyjazd w 2011 r. na uroczystości 70-lecia Tragedii Wzgórz Wuleckich – mordu dokonanego przez niemieckie Gestapo na profesorach czterech lwowskich wyższych uczelni, wśród których znajdował się elektryk, prof. dr inż. Włodzimierz Krukowski [29]. Od tego czasu rozpoczęła się współpraca J. Hickiewicza z „Kurierem Galicyjskim” i zamieszczanie tam artykułów o lwowskich elektrykach [30, 31].

W 2009 r. na I Kongresie Elektryki Polskiej J. Hickiewicz złożył wniosek o renowację grobu pierwszego polskiego profesora w dziedzinie elektrotechniki prof. Romana Dzieślewskiego (od 1891 r. profesora Politechniki Lwowskiej). Efektem złożonego wniosku była jego współpraca przy przywracaniu pamięci Romana Dzieślewskiego z dwoma oddziałami SEP: Tarnowskim i Rzeszowskim oraz kontakty z profesorami elektrykami obecnej NU Lwowskiej Politechniki. W 2012 r. Oddział Tarnowski zorganizował uroczyste spotkanie członków rodziny prof. Dzieślewskiego w Tarnowie, miejscu jego urodzenia. Niewątpliwym efektem popularyzacji i wyrazem uznania dla pioniera polskiego wyższego szkolnictwa elektrotechnicznego prof. Romana Dzieślewskiego było uznanie go w SEP i PTETiS za Patrona Roku 2013 oraz zorganizowanie przez Oddział Rzeszowski uroczystości z okazji 150-lecia jego urodzin, w Rzeszowie i Lwowie (wraz z NU Lwowską Politechniką), a przede wszystkim odnowienie jego grobowca na Cmentarzu Łyczakowskim. Sfinansowane to było przez SEP, z inicjatywy ówczesnego prezesa SEP prof. J. Barglika, a głównym organizatorem trudnego zadania renowacji grobowca był Oddział Rzeszowski SEP z ówczesnym jego prezesem Bolesławem Pałacem [32]. We Lwowie w trakcie spotkania z profesorami Lwowskiej Politechniki, w zabytkowej auli politechniki, J. Hickiewicz wygłosił referat o początkach polskiego elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego.

Rys. 2. Elżbieta Gromnicka, wnuczka prof. Romana Dzieślewskiego przy jego odnowionym przez SEP grobowcu na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie w 2013 r.

Prowadzona całkowicie społecznie historyczna działalność przez J. Hickiewicza w końcu przekroczyła możliwości jednej osoby. Politechnika Opolska, która dotychczas używała nieodpłatnie pomieszczenia i sprzętu do prowadzenia działalności, umożliwiła zatrudnienie, sfinansowanego przez PUP w Opolu, od 15 września 2011 r., stażysty mgr historii Przemysława Sadłowskiego, absolwenta Uniwersytetu Opolskiego, zapewniając mu jednocześnie pomieszczenie do pracy. Wielką w tym pomoc okazali: ówczesna prorektor PO K. Macek-Kamińska i ówczesny dyrektor PUP Antoni Duda. W 2012 r. P. Sadłowski podjął studia doktorskie na Uniwersytecie Opolskim i od tego czasu pracuje on pod opieką naukową J. Hickiewicza koncentrując badania naukowe na historii SEP i pierwszych polskich profesorach elektrykach Politechniki Warszawskiej. Szczególną uwagę poświęcono źródłowemu udokumentowaniu sylwetki prof. Mieczysława Pożaryskiego wielokrotnego dziekana WE PW i pierwszego prezesa SEP wybieranego na kolejne kadencje. Włączenie do ośrodka opolskiego młodego profesjonalnego historyka dobrze przygotowanego do prac biograficznych zwiększyło możliwości metodyczne ośrodka i znacznie usprawniło źródłowe udokumentowanie opracowywanych tematów. Od tego czasu w ośrodku opolskim rozpoczęto publikowanie wydawnictw o charakterze naukowo-historycznym [33, 34].

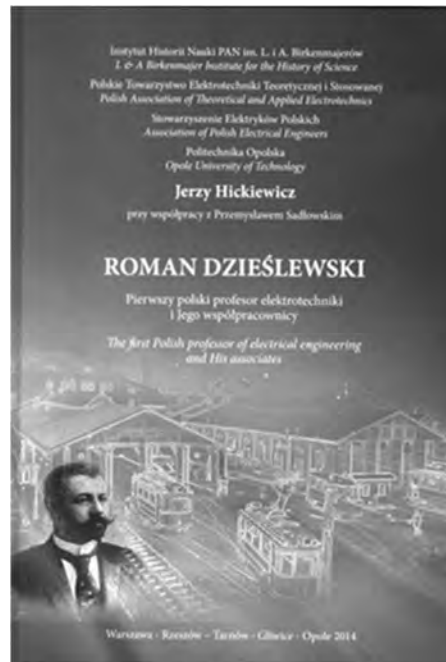
Pracowano nad monografiami o wybitnych polskich elektrotechnikach. W 2012 r. wydana została książka o Kazimierzu Szpotańskim, pionierze polskiego przemysłu aparatów elektrycznych oraz długoletnim Prezese SEP [35]. Monografia ta jest pracą współautorską pod red. J. Hickiewicza przygotowaną wspólnie z Oddziałem Warszawskim SEP (koledzy: śp. Jacek Szpotański, Zbigniew Filinger, Ryszard Frydrychowski i śp. Ryszard Nodzyński).

Rys. 3. Okładka książki o Kazimierzu Szpotańskim (I wydanie, 2012)

Przygotowano też dla Oddziału Rzeszowskiego SEP materiały opisujące sylwetkę Patrona Roku SEP Romana Dzieślewskiego (2013) oraz dla Oddziału Warszawskiego SEP Patrona Roku SEP Kazimierza Tadeusza Szpotańskiego (2014). W 2014 r. wydano książkę o prof. Romanie Dzieślewskim, pierwszym polskim profesorze elektrotechniki autorstwa J. Hickiewicza przy współpracy

z P. Sadłowskim [36]. Przygotowanie książki R. Dzieślewski poprzedzone zostało badaniami źródłowymi (w których bardzo istotny był udział P. Sadłowskiego), co znalazło odbicie w obszernych przypisach końcowych. Zasadnicze rozdziały książki posiadają obszerne skróty w języku angielskim (tłumaczenia wykonano bezpłatnie), dzięki czemu prawdopodobnie znalazła się ona w katalogu Biblioteki Kongresu USA w Waszyngtonie.

Rys. 4. Okładka książki o Romanie Dzieślewskim (2014)

W Monografii *Profesorowie lwowscy na Politechnice Śląskiej* (wyd. w 2015 r.) autorem sylwetki Tadeusza Malarskiego (1883-1952) był J. Hickiewicz [37]. Kolejnymi pozycjami o charakterze historyczno-naukowym były publikacje w czterech zeszytach, z lat 2014-16, czasopisma „Analecta. Studia i materiały z dziejów nauki polskiej” wydawane przez IHN PAN, przykładowo [38, 39] oraz w „Przeglądzie Zachodniopomorskim” [40]. Ponadto opracowano w postaci autorskiej lub współautorskiej kilka haseł dotyczących elektrotechników do wydanego w 2015 r. pod redakcją Bolesława Orłowskiego *Słownika polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*.

Ośrodek opolski uczestniczył też w wielu konferencjach z przygotowanymi referatami. Ważnym wystąpieniem był referat na temat pierwszych polskich profesorów elektrotechników na Sekcji Historycznej II Kongresu Elektryki Polskiej w grudniu 2014 r. Na I Sympozjum Historii Elektryki w czerwcu 2015 r. ośrodek opolski miał aż 4 referaty, w których zaprezentowano sylwetkę Mieczysława Pożaryskiego z okazji 140-lecia jego urodzin, przypomniano postać Stefana Kudelskiego i Kazimierza Szpotańskiego oraz omówiono początki polskiego elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego. Jerzy Hickiewicz był przewodniczącym komitetu naukowego tej konferencji. Wystąpił też wspólnie z P. Sadłowskim na naukowej konferencji „Przestrzenie Pamięci” zorganizowanej przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Opolskiego (16 października 2015). Materiały z tej konferencji zamieszczone zostały w książce „Przestrzenie pamięci. Świat wartości w przekazie kulturowym”, a wśród nich artykuł [41] jako próba pokazania jak utrwalane są

w historii działania polskich elektryków. J. Hickiewicz uczestniczył w 10 ODME w Gliwicach (22 października 2015) i w Seminarium poświęconym pamięci prof. Mariana Suskiego 4 listopada 2015 r. we Wrocławiu. Ośrodek opolski uczestniczy corocznie w Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Technicznej, „Postępy w Elektrotechnice Stosowanej” w Kościelisku z okolicznościowymi referatami historycznymi.

Ośrodek opolski kontynuując zainteresowanie tematyką kresową, uczestniczył z referatami w konferencjach Kresowych w Opolu 2012 i 2014 r., a materiały z tych konferencji zostały opublikowane w formie książek [42, 43]. J. Hickiewicz miał wykład w Wszechnicy Naukowo-Kulturalnej Polskiej Akademii Umiejętności, w Gliwicach pt. *Kresowa elektrotechnika: profesorowie Politechniki Lwowskiej, wielka Wystawa Krajowa, lwowskie tramwaje* (30 września 2015).

J. Hickiewicz uczestniczył również, w dniu 27 marca 2015 r. w odsłonięciu tablicy poświęconej prof. Romanowi Dzieślewskiemu umieszczonej na rynku w Tarnowie na froncie kamienicy, w której urodził się prof. Dzieślewski. Organizatorem uroczystości i fundatorem tablicy był Oddział Tarnowski SEP.

W międzyczasie w nieformalnej pracowni jako stażyści pracowali również: Piotr Drwal (w 2012 r.), Beata Wierszyłowska (druga połowa 2012 r.) i Ewelina Weber (2013-2014). W 2015 r. do owej nieformalnej pracowni dołączył kolejny absolwent historii UO, mgr Piotr Rataj, który w 2016 r. podjął studia doktorskie na Uniwersytecie Opolskim i pod opieką naukową J. Hickiewicza rozpoczął badania historyczne nad początkami lwowskiej elektrotechniki.

Członkowie pracowni uczestniczyli w 2016 r. w wyjazdach do Lwowa i Iwano-Frankiwska na uroczystości 75-lecia Wzgórz Wuleckich oraz Czarnego Lasu. Brali również udział z referatami o polskich elektrotechnikach urodzonych w Stanisławowie w międzynarodowej konferencji Stanisławów i Ziemia Stanisławowska organizowanej przez WAT w Warszawie oraz Uniwersytet Przykarpacki w Iwano-Frankiwsku [44, 45]. W 2017 r. włączono się w obchody patrona roku SEP Włodzimierza Krukowskiego, przygotowując artykuły i wygłaszając referaty na jego temat, w tym w trakcie głównych uroczystości w Radomiu.

Rys. 5. J. Hickiewicz wygłasza referat w trakcie głównych uroczystości Patrona Roku 2017 w SEP prof. Włodzimierza Krukowskiego w Radomiu w 2017 r.

Efektom działań w okresie nieformalnej działalności jest ogółem wydanie trzech książek oraz ok. 170 artykułów, w tym ok. 30 o charakterze naukowym, publikowanych w czasopiśmie historycznych (zwłaszcza „Analecta: Studia

i materiały z dziejów nauki”) i w „Przeglądzie Elektrotechnicznym” oraz w wydawnictwach pokonferencyjnych (głównie materiałach z Sympozjów Historii Elektryki), oraz popularnonaukowych, publikowanych głównie w takich czasopiśmie jak: „Wiadomości Elektrotechniczne”, „Roczniki PTETiS”, „Spektrum”, „Śląskie Wiadomości Elektryczne”, „Energetyka”. Wygłaszano okolicznościowe, historyczne referaty na takich konferencjach jak Problemy Eksploatacji Maszyn i Napędów Elektrycznych (PEMINE), Problemy w Elektrotechnice Stosowanej (PES), Konferencja z podstaw elektrotechniki i teorii obwodów (SPETO), Sympozjum Maszyn Elektrycznych (SME).

2. PIĘCIOLECIE FORMALNEJ DZIAŁALNOŚCI (2017-2022)

Formalne zawiązanie PH SEP nastąpiło dzięki inicjatywie Prezesa SEP dra inż. Piotra Szymczaka w dniu 10 listopada 2017 r., w sali Rady Wydziału Elektrotechniki Automatyki i Informatyki Politechniki Opolskiej, w trakcie którego przyjęto regulamin PH SEP i powołano Radę Naukową PH SEP, do której weszło po dwóch reprezentantów: Politechniki Opolskiej: K. Macek-Kamińska i Tomasz Boczar, Uniwersytetu Opolskiego: Stanisław Niciejca i śp. Janusz Dorobisz (1957-2020) oraz SEP: P. Szymczak i Leszek Kosiorek. Prof. T. Boczar został przewodniczącym Rady, a śp. prof. Dorobisz wiceprzewodniczącym, z kolei inż. Kosiorek sekretarzem. Następnie mianowano J. Hickiewicza kierownikiem PH SEP. Członkami Pracowni zostali P. Sadłowski i P. Rataj. Zgodnie z regulaminem celem PH SEP jest prowadzenie badań historii elektryki i SEP, popularyzacja tej historii oraz stwarzanie warunków do rozwoju młodych kadr i uzyskiwanie stopni oraz tytułów naukowych.

Rys. 6. Zdjęcie pamiątkowe z posiedzenia powołującego formalne istnienie PH SEP i ustanawiające Radę Naukową PH SEP Opole 2017 r. (aut. zdjęcia Benon Soppa)

Realizując te cele, PH SEP w trakcie prawie pięciu lat formalnej działalności miała liczne osiągnięcia jak m.in.:

W 2018 r. J. Hickiewicz był recenzentem pracy doktorskiej *Kolej elektryczna Jugowice-Walim w realiach prawnych i gospodarczych Prus, Rzeszy Niemieckiej i Polski*, autorstwa Michała Jerczyńskiego, którego promotorem był prof. Zbigniew Tucholski z IHN PAN. W 2020 r. pracę doktorską pt. *Warszawscy pionierzy elektrotechniki. Profesorowie Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej w latach 1921-1939* obronił

P. Sadłowski, jej promotorami byli prof. Marek Masnyk (który zastąpił śp. J. Dorobisza) i J. Hickiewicz [46]. W 2021 r. została napisana przez P. Rataja rozprawa doktorska pt. *Rozwój elektrotechniki we Lwowie do początku I wojny światowej (Elektryfikacja-Ruch Stowarzyszeniowy-Szkolnictwo Wyższe)*, której promotorem jest J. Hickiewicz, aktualnie uzyskała pozytywne recenzje.

Efektom działalności badawczej i popularyzacyjnej są publikacje. W latach 2018-2021 przygotowano cztery monografie, wszystkie wydane w cyklu „100 książek na 100-lecie SEP”:

1. *Kazimierz Tadeusz Szpotański (1887-1966)*, przew. kom. red. J. Hickiewicz, Stowarzyszenie Elektryków Polskich, wydanie 2, Warszawa 2018, 334 strony.
2. *Historia i pamięć: Włodzimierz Krukowski (1887-1941): twórca lwowskiej szkoły pomiarów elektrycznych: Radom – Narwa – Darmstadt – Norimberga – Warszawa – Lwów*, red. J. Hickiewicz, Radom 2020, 531 stron w języku polskim i po części w ukraińskim.
3. *Profesor Józef Węglarz (1900-1980): wychowawca wielu pokoleń inżynierów elektryków i autorytet w dziedzinie maszyn elektrycznych: Wiśniowa – Myślenice – Kraków – Gdańsk – Murnau – Poznań*, red. J. Hickiewicz, Poznań 2020, 295 stron.
4. *Historia Oddziału Toruńskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1921-2021*, red. J. Hickiewicz, Toruń 2021, 511 stron.

Rys. 7. Okładki książek wydanych przez Pracownię w latach 2018-2021, o Kazimierzu Szpotańskim (II wydanie, 2018), o Włodzimierzu Krukowskim (2020), o Józefie Węglarzu (2020), o Oddziale Toruńskim SEP (2021)

Od formalnego powołania PH SEP opublikowano też (wg. stanu na luty 2022 r.) łącznie 38 naukowych, recenzowanych artykułów w materiałach pokonferencyjnych

i czasopismach, biogramów w słownikach (w: *Polski wkład w przyrodznawstwo i technikę* oraz w *Słowniku biograficznym techników polskich*) i rozdziałów w książkach. Z tej kategorii warto wyszczególnić cykl artykułów o historii SEP publikowanych od 2020 r. w „Przeglądzie Elektrotechnicznym” (dotychczas 6 artykułów: [47-52]). W druku znajduje się 5 artykułów do materiałów z III Kongresu Elektryki Polskiej oraz 9 artykułów do Księgi Jubileuszowej 100-lecia SEP. Opublikowano 62 artykuły popularnonaukowe, popularyzujące sylwetki polskich elektrotechników, ważne wydarzenia jubileuszowe (np. 100-lecie SEP [53] lub 100-lecie Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej [54]), pisano wspomnienia pośmiertne (np. [55, 56]) i relacje z konferencji i innych wydarzeń. Opublikowano także kilka recenzji i artykułów polemicznych, np. [57, 58]. Wygłoszono 43 referaty na konferencjach naukowych, webinarach, III Kongresie Elektryki Polskiej (2019) i uroczystościach jubileuszowych (w tym 100-lecia SEP w 2019 r.), w Polsce i zagranicą, na Ukrainie, Litwie i w Czechach.

Rys. 8. J. Hickiewicz wygłasza referat o roli Politechniki Lwowskiej w historii polskiego elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego w trakcie uroczystości 125-lecia powstania Katedry Elektrotechniki na Politechnice Lwowskiej, Lwów 2017 r.

Rys. 9. Po wygłoszeniu referatu o historii ruchu stowarzyszeniowego elektryków polskich we Lwowie w trakcie uroczystości 100-lecia SEP we Lwowie, 2019 r. Od lewej: Jan Strzałka, P. Sadłowski, P. Rataj, J. Hickiewicz, Orest Ivakhiv

Pracownia w toku swojej działalności nawiązała współpracę z licznymi instytucjami i osobistościami, m.in. z inicjatywy prezesa SEP, P. Szymczaka z Instytutem Historii Nauki PAN (w osobach prof. Bolesława Orłowskiego i prof. Zbigniewa Tucholskiego). Ponadto PH SEP współpracuje m.in. z Uniwersytetem Opolskim (prof.

S. S. Nicieja) i Szczecińskim (śp. prof. Edward Włodarczyk, prof. Radosław Gaziński), Wojskową Akademią Techniczną (prof. Adam Ostanek), Ośrodkiem Tradycji Energetyków Polskich, Archiwum Historycznym w Toruniu (Lidia Serbin-Zuba) oraz z instytucjami ukraińskimi: Narodowym Uniwersytetem „Lwowska Politechnika” (prof. Petro Stakhiv, prof. Orest Ivakhiv), Uniwersytetem Przykarpackim w Iwano-Frankiwsku (doc. Petro Hawrylyshyn) oraz Muzeum Elektryfikacji Ziemi Lwowskiej we Lwowie (Andriy Kryzhanivskyy). Efektem współpracy z Ukrainą jest też przygotowanie przez PH SEP wniosków o nadanie godności członka honorowego SEP profesorom Petro Stakhivowi i Orestowi Ivakhivowi.

W ramach badań naukowych PH SEP gromadzi źródła dotyczące dziejów polskiej elektryki i ruchu stowarzyszeniowego polskich techników. Działania te pozwalają na rozwój kadry naukowej i przyczyniają się do powstawania publikacji naukowych. Wykonywano kwerendy archiwalne i biblioteczne w instytucjach polskich i zagranicznych (m.in. we Lwowie w latach 2017-2019 i Wiedniu w 2018 r.). Pozyskiwane są też archiwalia drogą korespondencyjną, m.in. z archiwów niemieckich uczelni technicznych, a także bezustannie dokonuje się kwerend w zasobach polskich i zagranicznych bibliotek cyfrowych. Udało się dzięki temu odnaleźć m.in. wcześniej nieznaną fotografię ze zjazdu założycielskiego SEP z 1919 r. W trakcie kwerend we Lwowie, dzięki dużej pomocy O. Ivakhiva i A. Kryzhanivskyyego pozyskano i sfotografowano wiele wcześniej nieznanych źródeł dotyczących historii polskiej elektrotechniki, wykonano łącznie ok. 5000 zdjęć ok. 50 jednostek archiwalnych i ok. 40 pozycji bibliotecznych, w tym np. pierwszych skryptów akademickich z elektrotechniki w języku polskim (z lat 1890, 1895, 1898-1899) ze lwowskiej Szkoły Politechnicznej [59].

Rys. 10. Strona tytułowa podręcznika *Encyklopedia Elektrotechniki podług wykładów prof. R. Dzieślewskiego* z 1898/9 r., sfotografowana w Bibliotece Naukowej Narodowego Uniwersytetu „Lwowskiej Politechniki” w 2018 r.

Przygotowano ponadto w formie afisza nowy *Poczet pierwszych polskich elektrotechników urodzonych do końca XIX wieku*, obejmujący 56 sylwetek. Planowane jest wydanie

towarzyszącej mu broszurki. Sfinansowania wydania afiszy podjął się Oddział Rzeszowski SEP.

Do 2017 r. wolontariusze w PH SEP byli finansowani przez Urząd Pracy jako stażyści, potem jako doktoranci pobierali stypendia od Uniwersytetu Opolskiego, a także od SEP. P. Sadłowski od 2018 r. jest zatrudniony w ZG SEP. J. Hickiewicz pracował całkowicie społecznie.

Dziękujemy kolejnym prezesom SEP: Stanisławowi Bolkowskiemu, Jerzemu Barglikowi i Piotrowi Szymczakowi, Zarządowi Głównemu SEP, prezesom i Oddziałom SEP, prezesom: Aleksandrze Konklewskiej, Wiesławowi Michalskiemu, Bolesławowi Pałacowi, Kazimierzowi Pawlickiemu i prof. Aleksandrze Rakowskiej za wsparcie, Oddziałowi Opolskiemu SEP i jego prezesom, Leszkowi Kosiorce i Januszowi Pisarkowi za opiekę, Instytutowi Historii Nauki PAN, NU „Lwowska Politechnika”, Lwowskiemu Archiwum, Muzeum Elektryfikacji Ziemi Lwowskiej, Uniwersytetowi Opolskiemu, Politechnice Opolskiej oraz Katedrze Automatyzacji Napędu i Robotyki Politechniki Opolskiej za pomoc i współpracę. Dziękujemy Koleżankom i Kolegom z Politechniki Opolskiej, z Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej oraz ze Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Życzliwych nam było tak wielu, iż nie sposób wymienić tu Ich z imienia i nazwiska.

Rys. 11. Nowy *Poczet pierwszych polskich elektrotechników urodzonych do końca XIX wieku* (2022)

3. BIBLIOGRAFIA

- Hickiewicz J.: *Profesor Arkadiusz Puchała (1928-1964)*, „Informator PTETiS” 2001, nr 9, s. 69-74.

2. Hickiewicz J.: *Profesor Władysław Kolek (1914-1992)*, „Informator PTETiS” 2001, nr 9, s. 69-74, nr 11, s. 57-63.
3. Białkiewicz Z.: *Profesor Stanisław Fryze (1885-1964)*, „Informator PTETiS” 2001, nr 9, s. 69-74. 2001 nr 9, s. 47-52.
4. Białkiewicz Z.: *Profesor Lucjan Nehrebecki (1900-1990)*, „Informator PTETiS” 2001, nr 9, s. 69-74.
5. Białkiewicz Z.: *Profesor Jan Henryk Obrąpalski (1881-1958)*, „Informator PTETiS” 2001, nr 9, s. 75-80.
6. Białkiewicz Z., Hickiewicz J., Lubczyński Z.: *Profesor Jan Kożuchowski*, „Śląskie Wiadomości Elektryczne” 2011, nr 2.
7. Białkiewicz Z., Błaszowski A., Hickiewicz J.: *Tadeusz Zagajewski (1912-2010)*, „Energetyka” 2011, luty-marzec, s. 151-155.
8. Hickiewicz J.: *100th anniversary of the foundation of the Subfaculty of Electrotechnics at the Lwów Technical University (Politechnika Lwowska)*, „Przegląd Elektrotechniczny” 2011, nr 2, s. 294-300.
9. Hickiewicz J.: *Profesorowie Oddziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej w powojennej Polsce. Powojenne losy inteligencji kresowej*, red E. Trela-Mazur, Opole 2007, s. 171-175.
10. Hickiewicz J.: *Dzieje Katedry Elektrotechniki Politechniki Lwowskiej do 1939 r. i rola profesora Fryzego, Stanisław Fryze (1885-1964), pionier elektrotechniki, nauczyciel i wychowawca wielu pokoleń polskiej młodzieży akademickiej*, Gliwice-Katowice-Warszawa 2009-2010, s. 63-70.
11. Hickiewicz J., Lubczyński Z.: *Marian Cegielski (1925-2012)*, „Energetyka”, 2012, nr 2, s. 122-124.
12. Hickiewicz J.: *Historia Oddziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej z perspektywy jej 160-lecia*, na VI Seminarium PTETiS Wybrane Zagadnienia Elektrotechniki i Elektroniki, Lublin-Kazimierz Dolny, 8-10.05.2006.
13. Hickiewicz J.: *Prof. dr inż. Kazimierz Idaszewski (1878-1965)*, Konferencja Międzynarodowe Sympozjum Maszyn Elektrycznych, Szklarska Poręba, 17-19.06.2008.
14. Białkiewicz Z., Hickiewicz J.: *Ignacy Mościcki (1867-1946) chemik czy elektryk?*, Konferencja PEMINE, wyd. „Maszyny Elektryczne - Zeszyty Problemowe” 2010, nr 85, BOBRME Komel, Rytró, 26-28.05.2010, s. 69-73.
15. Hickiewicz J., Białkiewicz Z.: *Aleksander Rothert w 140 rocznicę urodzin*, XLVI Międzynarodowe Sympozjum Maszyn Elektrycznych, SME 2010, Gliwice-Ustroń 21-24.06.2010, wyd. „Maszyny Elektryczne - Zeszyty Problemowe” nr 87 BOBRME Komel, s. 9-13.
16. Hickiewicz J., Karwan L., Błaszowski A.: *Wspomnienie o profesorze Tadeuszu Zagajewskim*, Konferencja SPETO, Wisła, 18-20.05.2011.
17. Hickiewicz J.: *Kazimierz Tadeusz Szpotański, pionier przemysłu elektrotechnicznego*, Konferencja PEMINE, organizator BOBRME KOMEL, Rytró, 25-26.05.2011.
18. Hickiewicz J.: *Polskie uczelnie techniczne podczas zaborów*, Międzynarodowe Seminarium SME XLVII, Szczecin, 20-22.06.2011.
19. Hickiewicz J.: *Początki polskiego elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego i polscy pionierzy elektryki*, I Kongres Elektryki Polskiej, Warszawa, 2-4.09.2009.
20. Białkiewicz Z., Hickiewicz J.: *Rok 2011 rokiem Profesora Jana Kożuchowskiego*, „Energetyka” 2011, nr 1, s. 7-9.
21. Praca zbiorowa pod redakcją J. Hickiewicza: *Polacy zasłużeni dla elektryki. Początki elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego, pionierzy elektryki*, wyd. PTETiS, Warszawa-Gliwice-Opole 2009.
22. Białkiewicz Z., Hickiewicz J.: *Włodzimierz Krukowski (1887-1941)*, „Biuletyn Informacyjny Oddziału Radomskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich” 2009, nr 1 (20), s. 8-13.
23. Hickiewicz J.: *Początki polskiego elektrotechnicznego szkolnictwa wyższego; 90-lecie Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej; 100-lecie Oddziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej; 70 rocznica śmierci prof. dr inż. Włodzimierza Krukowskiego*, „Biuletyn informacyjny Oddziału Radomskiego SEP” 2011, nr 1, s. 8-13.
24. Hickiewicz J.: *Katedra Pomiarów Elektrotechnicznych Politechniki Lwowskiej*, „Biuletyn informacyjny Oddziału Radomskiego SEP” 2011, nr 1, s. 14-19.
25. Przytułski A.: *Wodorowe liczniki elektrolityczne produkcji Siemens-Schuckertwerke*, „Biuletyn informacyjny Oddziału Radomskiego SEP” 2009, nr 1, s. 14-19.
26. Hickiewicz J.: *Profesorowie Oddziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej w powojennej Polsce. Powojenne losy inteligencji kresowej*, red E. Trela-Mazur, Opole 2007, s. 171-175.
27. Białkiewicz Z., Hickiewicz J.: *Roman Dzieślewski (1863-1924)*, [w:] *Niezwykła więź Kresów Wschodnich i Zachodnich; Wpływ lwowian na rozwój nauki i kultury na Górnym Śląsku po 1945 roku*, red. K. Heskakwaśniewicz, A. Ratuszna, E. Żurawska, Katowice 2012, s. 239-243.
28. Hickiewicz J., Sadłowski P., Drwał P.: *Wybitni przedstawiciele światowej techniki urodzeni w Stanisławowie*, [w:] *Kresowanie na świecie*, red. M. Kalczyńska, K. Rostocka, A. Wierciński, Opole 2013, s. 195-203.
29. Hickiewicz J., Michalski W.: *Wyjazd do Lwowa – 70-lecie kaźni lwowskich profesorów*, „Wiadomości Elektrotechniczne” 2011, nr 12, s. 54-55.
30. Hickiewicz J.: *Nauce i społeczeństwu. ROMAN DZIEŚLEWSKI (1863-1924)*, „Kurier Galicyjski” 2013, nr 17, s. 21-23.
31. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Wybitni Elektrotechnicy ze Stanisławowa*, „Kurier Galicyjski” 2016, nr 10 (254) 31 maja – 16 czerwca, s. 22-23.
32. Hickiewicz J.: *Moje wrażenia po jubileuszu profesora Romana Dzieślewskiego*, „Wiadomości Elektrotechniczne” 2013, nr 12, s. 74-76.
33. Hickiewicz J., Sadłowski P.: *Mieczysław Pożaryski (1875-1945) Pierwszy prezes Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, „ANALECTA Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2014, nr 1, s. 183-194.
34. Hickiewicz J., Sadłowski P.: *100-lecie Politechniki Warszawskiej (1915-2015); Początki Wydziału Elektrycznego*, „ANALECTA Studia i materiały z dziejów nauki” 2015, nr 2, s. 167-178.
35. Komitet Redakcyjny, przew. kom. red. J. Hickiewicz: *Kazimierz Tadeusz Szpotański (1887-1966)*, SEP, Warszawa 2012.
36. Hickiewicz J., przy współpracy z Sadłowskim P.: *Roman Dzieślewski: pierwszy polski profesor*

- elektrotechniki i jego współpracownicy*, Warszawa, Rzeszów, Tarnów, Gliwice, Opole 2014.
37. Hickiewicz J.: *Tadeusz Malarski (1883-1952), Profesorem lwowscy na Politechnice Śląskiej*, red. D. Reclaw, W. Bąba, Gliwice 2015, s. 375-387.
 38. Hickiewicz J., Sadłowski P.: *Stanisław Odrowąż-Wysocki (1876-1931)*, „ANALECTA Studia i materiały z Dziejów Nauki” 2014, nr 2, s. 209-233.
 39. Sadłowski P.: *Leon Staniewicz (1871-1951)*, „ANALECTA Studia i materiały z dziejów nauki” 2016, nr 1, s. 163-180.
 40. Rataj P.: *Józef Tomicki (1863-1925) Pionier elektroenergetyki lwowskiej*, Przegląd Zachodniopomorski, 2016, nr 3, s. 17-30.
 41. Hickiewicz J., Sadłowski P., *Pamięć o polskich elektrykach, Przestrzenie pamięci; Świat wartości w przekazie kulturowym*, red. A. Barska, K. Biskupska, I. Sobieraj, Opole 2016, s. 411-420.
 42. Hickiewicz J., Sadłowski P., Drwał P.: *Wybitni przedstawiciele światowej techniki urodzeni w Stanisławowie, Kresowianie na świecie*, red. M. Kalczyńska, K. Rostocka, A. Wierciński, Opole 2013, s. 195-203.
 43. Hickiewicz J., Sadłowski P., Weber E.: *Wybitni lwowscy elektrycy na Śląsku po II wojnie światowej, Osiągnięcia techniczne, gospodarcze i naukowe Kresowian*, red. Maria Kalczyńska, Opole 2016, s. 143-157.
 44. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Wybitni Elektrycy ze Stanisławowa [w:] Stanisławów i ziemia stanisławowska w II Rzeczypospolitej. Wojskowość-Bezpieczeństwo-Społeczeństwo-Kultura*, red. Mariusz Kardas, Adam Ostanek, Piotr Semków, Warszawa, Stanisławów 2016, s. 143-152.
 45. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *75 rocznica „Intelligenzaktion” we Lwowie, Krzemieńcu i Stanisławowie*, „Przegląd Elektrotechniczny” 2017, nr 6, s. 154-158.
 46. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *W Opolu wypromowano doktora z dziedziny historii elektrotechniki*, Wiadomości Elektrotechniczne, 2021, nr 1, s. 43.
 47. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Zanim powstało SEP: Działalność stowarzyszeniowa polskich elektryków do wybuchu I wojny światowej*, Przegląd Elektrotechniczny, 2020, nr 3, s. 178-183.
 48. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Elektrotechnika na zjazdach techników polskich w 1917 roku*, Przegląd Elektrotechniczny, 2020, nr 4, s. 203-209.
 49. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Zrzeszenia polskich elektryków w czasie I wojny światowej*, Przegląd Elektrotechniczny, 2021, nr 3, s. 174-179.
 50. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *I Zjazd Elektryków Polskich 7-9 czerwca 1919 roku w Warszawie. Utworzenie Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, Przegląd Elektrotechniczny, 2021, nr 9, s. 148-155.
 51. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Działalność SEP od zamknięcia I Zjazdu Elektryków Polskich do otwarcia II Zjazdu (1919-1921)*, Przegląd Elektrotechniczny, 2021, nr 10, s. 168-171.
 52. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *II Zjazd Elektryków Polskich w Toruniu w 1921 roku*, Przegląd Elektrotechniczny, 2022, nr 1, s. 228-233.
 53. Hickiewicz J., Rataj P.: *I Zjazd Elektryków Polskich (7-9 czerwca 1919 r.) w Warszawie - utworzenie Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, Wiadomości Elektrotechniczne, 2019, nr 5, s. 4-19.
 54. Sadłowski P., Hickiewicz J.: *Na 100-lecie Wydziału – początki Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej*, Wiadomości Elektrotechniczne, 2021, nr 5, s. 5-10.
 55. Szymczak P., Pisarek J., Beniak R., Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Wspomnienie Stowarzyszenia Elektryków Polskich o śp. dr. inż. Andrzeju Przytułskim*, Spektrum, 2021, nr 3-4, s. 15-16.
 56. Hickiewicz J.: *Wspomnienie o śp. Elżbiecie Gromnickiej, wnuczce prof. Romana Dzieślewskiego, pierwszego polskiego profesora elektrotechniki*, Wiadomości Elektrotechniczne, 2021, nr 10, s. 25-26.
 57. Pałac B., Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *O wizerunku portretowym ks. Józefa Hermana Osińskiego*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, 2021, nr 3, s. 235-239.
 58. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Zygmunt Wojciechowski, Kronika Toruńskiej Elektrowni, Gazowni i Tramwajów: Od początku do lat 30. XX wieku, Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych, Oddział Toruń, Toruń 2020, ss. 176 (recenzja)*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, 2021, nr 3, s. 211-214.
 59. Hickiewicz J., Rataj P., Sadłowski P.: *Gromadzenie materiałów źródłowych przez Pracownię Historyczną SEP w Opolu*, Spektrum, 2018, nr 7-8, s. I-IV.

FIVE YEARS OF THE HISTORICAL STUDY LAB OF ASSOCIATION OF POLISH ELECTRICAL ENGINEERS IN OPOLE

The article presents the activities of the Historical Study Lab of the Association of Polish Electrical Engineers (SEP) in Opole, which deals with the research and popularisation of the history of electrical engineering, the SEP and the figures of prominent Polish electrical engineers. The informal activity of the Laboratory began in 2000, and in 2017 it was formalised when the Laboratory was established as a separate unit within the SEP. The achievements of this unit during the period of informal activity, as well as the formal one, from 2017 to 2022, in the form of books and articles published, degrees obtained, queries carried out, etc., were discussed.

Keywords: history of electricity, Historical Study Lab, Association of Polish Electrical Engineers.